

Beklentiler ve Çıkış Yolu

2008 yılının nasıl geçeceği rakamların nasıl yönetileceğine değil, beklentilerin nasıl yönetileceğine bağlı. Sermayenin ve bilginin sınırsızca dolaşıma konu olduğu, hatta yakında nitelikli işgücünün de bu sınırsız dolaşıma dahil olacağı **21.yüzyılda ekonomi yönetimi öncelikle beklentilerin yönetimidir.** Hele bizim gibi hafızasında krizli, inişli çıkışlı ve acılı büyüme yolculuğu anıları oldukça taze olan toplumlarda beklenti yönetimi çok daha büyük önem arzeder. Beklentilerin kötüleşmesi, makro dengeler aksini söylese dahi bireylerin tüketici ve yatırımcı olarak tavırlarını değiştirmesi sonucunu doğurur. Harcamalar ve yatırımlar askıya alınır, büyüme yavaşlar.

Beklentilerin kötüleşmesinde pek çok faktör rol oynamakla birlikte asıl öne çıkan siyasi kaos beklentisidir. Bu açıdan Türkiye'ye baktığımızda ne yazık ki manzara pek de iç açıcı değildir. Özellikle son Anayasa değişikliğinin gerçekleştirilme tarzı, hem siyasette hem de toplumda yeni bir çatışmanın ve kutuplaşmanın kapılarını aralamıştır. Bu çatışmanın hükümetin ve toplumun enerjisini tüketerek son iki yıldır askıya alınan pek çok siyasi ve ekonomik reformun gerçekleştirilme şansını azaltacağından ve 2008 yılını kayıp hanesine yazdıracağından endişeliyiz.

Son açıklanan verilere göre kişi başına geliri 7000 doları aşan Türkiye'nin insanına daha fazla iş ve aş sağlaması ancak her yıl yüzde 7 potansiyel büyüme hızını yakalamasıyla mümkündür. Bunun için de beklentilerin doğru yönetilmesi olmazsa olmazdır. Kaldı ki enflasyon cephesinden iyi haberler gelse bile büyümenin hız kestiği aşikar. Aralık ayı imalat sanayi üretiminin bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 1.6 düşmesi ve imalat sanayi üretiminin 2007 yılında bir önceki yıla göre sadece yüzde 4.8 artmış olması bunun en açık kanıtı. Bu nedenle **Türkiye global krizden etkilenmeyecek bir ülke gibi davranamaz. Nitekim IMF başkanı Strauss-Kahn ,ABD'deki yavaşlamanın hem önemli olacağını hem de bir süre devam edeceğini ve bu krizin gelişmekte olan ülkeleri etkilemeyeceği tezinin ise çok yanlış olduğunun altını çiziyor.**

Evet her geçen gün daha da ağırlaşan global kriz koşulları ne yazık ki bugünden yarına ortadan

kalkmayacaktır. Bu krizin etkisi iyimserlere göre dahi en az 3-5 yıl sürecektir. 14 trilyon dolarlık büyüklüğü ile global ekonomide tartışmasız bir belirleyiciliği olan ABD ekonomisi resesyonun eşliğinde duruyor. FED'in dramatik faiz indirimleri bir işe yaramış gibi görünmüyor, aksine bunu bir telaş olarak değerlendiren tüketicilerin beklentilerini olumsuz yönde etkileyerek satın alma gücünün önemli ölçüde piyasadan çekilmesi sonucuna yol açmış gibi görünüyor. Buna bir de 50'nin altına düşen hizmetler endeksi eklenince, son açıklanan ekonomik önlemlerin pek bir işe yaramayacağı ve daralmanın süreceği beklentisi piyasalara hakim oldu. Avrupa ekonomileri bu boşluğu dolduracak güçte değil ne yazık ki. Çin ve Hindistan ise şimdilik dünya ekonomisini sürükleyecek gücün bir hayli uzağında.

Global koşullar böylesine olumsuz seyrederken Türkiye'nin içeride beklentileri daha da bozacak ve yeniden ülkeyi kendi suni iç gündemine hapsedecek adımlardan kaçınması gerekiyor. **Her ne kadar iyimser beklentiler tek başına işlerin iyi gitmesini sağlamazsa da, kötümser beklentiler işlerin bozulması için maalesef yeterlidir.** Bu nedenle bir an önce beklentileri olumluya çevirecek adımların atılması hem ekonomik hem de siyasi reformların hızla kaldığı yerden devam etmesi gerekiyor.

Aslında bu noktada Türkiye için olumlu bir durum da var. Gerçek gündemimiz ve önceliklerimiz, global bir oyuncu olmak ve insanına daha fazla iş, aş, zenginlik ve özgürlük vermek isteyen diğer ülkelerin gündeminden farklı değil. Yeni dünyadaki gelişmeler ve bizde bazılarının takıntı haline getirdiği küreselleşme sadece gelişmekte olan ülkeler değil, en gelişmiş batı ülkeleri için de hayatı zorlaştırıyor. Bunun en taze örneği, AB sürecindeki belalımız Fransa'nın Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin, ülkesinin büyüme ve rekabet konusundaki çıkmazdan kurtulması küresel ekonomiye eklenmesi için kurduğu "akil adamlar komisyonu" nun yıl sonunda hazırladığı rapor. Rapordaki eylem planı, kapsamı ve öncelikleri ile, bizim de iç ve dış ekonomik aktörlerin beklentilerini olumluya çevirmek için ihtiyaç duyduğumuz bir yol haritası.

Seçim programında da Fransa ekonomisini canlandırmak ve büyütme vurgusuna ağırlık veren Sarkozy, Ağustos 2007 başında Jacques

Attali başkanlığında kurduğu 43 kişilik komisyonu, Türkiye'deki Vergi Konseyi'nin bileşimine benzer şekilde akademya, sivil toplum, özel ve kamu kesimi temsilcilerinden oluşturdu. Fransa'nın rekabet ve büyüme açısından sıkıntılı olduğunu, araştırma ve yenilikçiliğin yetersiz olduğunu, sosyal mobilitenin ve verimliliğin düşük olduğunu belirterek komisyondan büyümenin artırılması ve küresel ekonomiye bütünleşmedeki engellerin kaldırılması için reform önerileri hazırlamasını istedi.

Aslında bu istek ve hazırlanan rapor, dünyayı izleyenler için sürpriz değil. Ama biz kendimizle ve üstelik kısır gündemlere saplanarak fazlaca meşgul olduğumuz, dünyayı da sadece bize yönelik bakış ve niyetleri ile biraz da evhamlarla karışık değerlendirdiğimiz için, üzerinde durmakta yarar var.

Raporda önerilenlerin büyük bir bölümü, Türkiye'de de uzun süredir tartışılan yapısal ve mikro reformların kapsamı ile benzerlikler taşıyor. Başta bilgisayar ve İngilizce olmak üzere ilk ve orta öğretimin güçlendirilmesi, yüksek teknoloji ve internet yatırımlarının artırılması, küçük işletmelere yönetim desteği sağlanması, gençlerin istihdamının özendirilmesi, istihdam maliyetinin azaltılması, mesleki eğitimlerin devlet destekli olarak yoğunlaştırılması, iş akitlerinin anlaşmalı feshinin kolaylaştırılması, kamu hizmetlerinde kurumsal yönetimin geliştirilmesi, bütçe harcamalarının disiplin altına alınması, finans sisteminin ve alt yapının iyileştirilmesi, vergi sisteminin etkinleştirilmesi ve küçük işletmeler için basitleştirilmesi (vergi rejimi yönünden Fransa yatırımları en fazla caydıran ülkelerden biri) bu köşe de dahil pek çok yerde ve platformda bizlerin de tartıştığı politika ve reformlar. Ayrıca rekabetin sınırlandığı meslek alanlarının rekabete açılması, ülke içinde ve uluslararası iş gücü mobilitesinin artırılması, fiyat serbestisinin artırılması ve muhtemelen nüfusun yaşlanmasını telafi etmek için emeklilik yaş sınırının kaldırılması gibi bizim gündemimizde olmayan sorunlar ile ilgili öneriler de var.

Fransa'nın ve hatta, onun kadar olmasa bile, genel olarak AB ülkelerinin 2000'deki Lizbon zirvesinden bu yana sürekli yoğunlaştığı rekabet gücü ve büyüme sorununun sadece bizim makus talihimiz olmadığını anlamak açısından bu gelişmeleri bilmek önemli. Ancak **refah ve gelir düzeyi açısından bizim altı yedi katımız kadar ileride olan ülkeler bile bu kadar kaygılıken, aradaki mesafeyi de kapatabilmek için**

çok daha yüksek büyüme oranları gerçekleştirmek zorunda olan **Türkiye'nin henüz tam anlamıyla vizyonunu ve stratejilerini netleştirmiş olmaması, vade ve öncelik boyutunda ayrıntılı ve somut bir eylem programı belirlememesi durumu giderek zorlaştırıyor.** İleride bugünleri aramak istemiyorsak süratle temel sorunlarımıza odaklanmak zorundayız.

Ayrıca artık görülüyor ki yeni dünya düzeni, şirketlerin her şeyi merkezden planlayıp dünya düzeninde operasyonlarına uyguladığı modeli geçersiz kılıyor; **küresel anlamda rekabet gücü, faaliyette bulunan yerel piyasaların koşulları içinde hazırlanıp küresel ölçekte uygulanan stratejiler gerektiriyor. Bu da ülkeler arasında gündemleri, sorunları ve politikaları birbirine yaklaştırıyor.** Bu, kendi başına Türkiye için olumlu bir gelişme. Çünkü yakın zamanlara kadar gelişmiş dünya ile aynı gündemi, aynı sorunları konuşmuyorduk; zaman zaman aynı tuzağa düşüp dışarıya kapanmak ve kendimize özgü bir gündem ile yaşamak arzuları depreştiği için bunun altı çizilmeli.

Türkiye'nin sorunlarının çoğu Fransa ile benzeşirken, çok önemli bir alanda, nüfus ve işgücü konusunda büyük bir avantajı var. Bu avantajdan yararlanmanın şartının da bilinçli stratejilerle işgücü niteliğinin yükseltilmesi ve işgücünün akılcı ve verimli kullanımı olduğunu daha önce yazdık. Arge ve yenilikçilik ise bizim için Fransa'dan da büyük ihtiyaç; çünkü bulunduğumuz noktalar farklı. Aslında rapor içeriğindeki bazı başlıklar, bizim reform sürecimizin de ana noktaları. Şöyle bir bakalım: Eğitimin modernleştirilmesi ve güçlendirilmesi, istihdam maliyetinin azaltılması ve gençlerin istihdamının teşviki, iş mevzuatında esnekliğin artırılması, mali disiplin, vergi sisteminin etkinleştirilmesi.

Bizim ayrıca kaynak açığı ve kayıtdışı gibi daha temel sorunlarımız da var. Ancak genç ve dinamik nüfus ile büyüme potansiyeli bakımından nihayet Fransızların da kabul ettiği stratejik avantajlarımız ile bunların üstesinden gelebiliriz. Yeter ki suni gündemlere hapsolüp kalmayalım ve beklenti yönetimini olması gerektiği gibi yapalım.